

# Konkurrens och styrning i den statliga forskningsfinansieringen

Roger Svensson, IFN

SNS 14 februari 2025

# Bakgrund

- Sverige är ett utav de länder som satsar mest resurser på FoU som andel av BNP – både privat och offentligt.
- Men Sverige tappar kontinuerligt i forsknings-output senaste decennierna.

## Syfte

- **Hur kan den offentliga forskningsfinansieringen göras mer effektiv så att FoU-produktiviteten ökar?**

# Två kraftfulla policy-instrument för att höja effektiviteten

**Skapa incitament** att höja produktiviteten för den offentligt finansierade forskningen

- Konkurrensutsatta basanslag
  - Lärosäten och fakulteter
- Konkurrensfinansiering via forskningsråd och myndigheter
  - Forskare och forskargrupper

# Prestationskrav basanslag

## 1. Indikatormodell

- Enkel men låg kostnad

## 2. Bedömningsmodell

- Kostsam och subjektiv

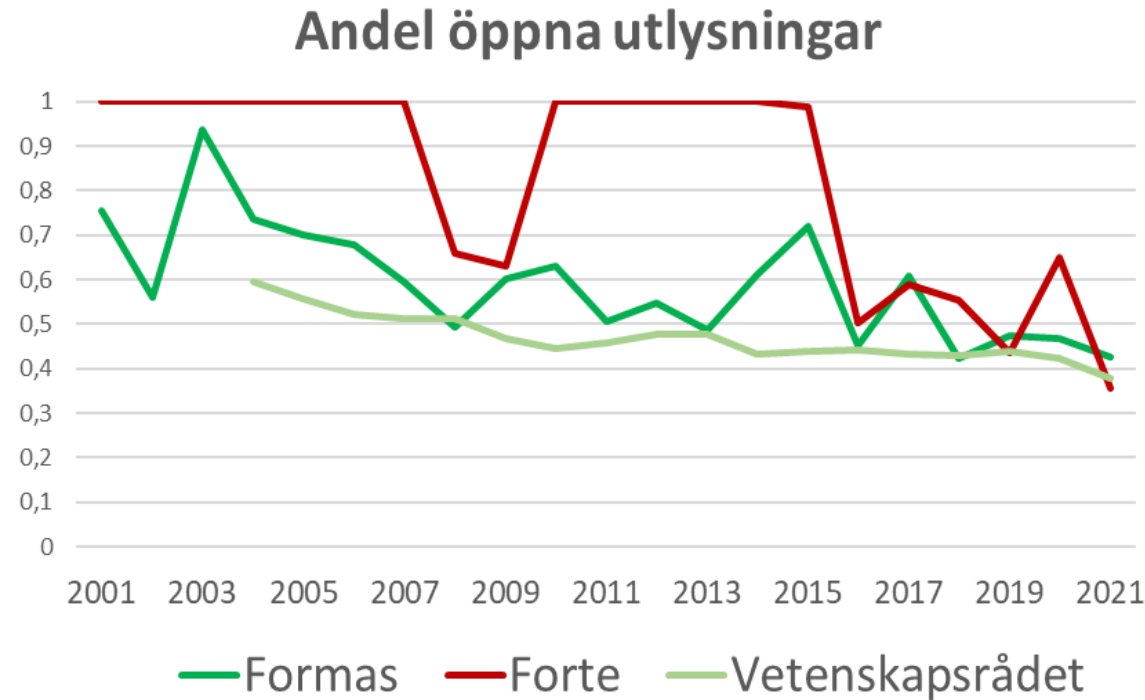
- Syftet: Ge incitament till lärosätena att mäta vad fakulteter och institutioner producerar → Hög kvalitet och produktivitet premieras
- Sverige: Indikatormodell sedan 2009
  - Ingen kontinuitet

# Varför finansiering via forskningsråd?

1. Forskare och forskargrupper blir oberoende av institutions/lärosätesledning. Kan välja forskningsfrågor själva.
2. Konkurrens på individ- och forskargruppnivå → Ökad produktivitet.
3. Lättare att omfördela resurser mellan forskningsgrupper än mellan lärosäten →

**Större flexibilitet i systemet som helhet**

# Alltmer riktade utlysningar hos råden



- Utökad FoU-budget 2020 prop. (2021–24)  
+9,5 mdr kr till forskningsråd/myndigheter  
**95 % till riktade utlysningar**

# Öppna vs. riktade utlysningar

	Riktade utlysningar
Fördelar jämfört med öppna utlysningar	<ul style="list-style-type: none"><li>• Styra in forskningen på specifika områden (av svensk karaktär)</li><li>• Finansiering till forskning (till exempel infrastruktur, utrustning) som inte passar in bland vanliga program- eller projektstöd.</li></ul>
Nackdelar jämfört med öppna utlysningar	<ul style="list-style-type: none"><li>• Mer kostsamt för staten att identifiera och förbereda vad som ska utlysas.</li><li>• <b>Begränsar konkurrensen</b> bland forskarna. Snävare forskningsfält än vid öppna utlysningar.</li><li>• Ger risk för att lobbyister försöker påverka vilken forskning som ska utlysas.</li><li>• Risk för opportunistisk anpassning av forskning till krav i utlysningar. <b>Likformig forskning.</b></li><li>• Politisk risk: Då politisk majoritet ändras i Riksdagen kan även innehållet i riktade forskningsprogram förändras.</li><li>• <b>Undergräver den fria forskningens grundvalar: Individuell "Lernfreiheit" och kreativitet.</b></li></ul>

# Slutsatser

- Konkurrensinstrumenten används inte på ett effektivt sätt.
  - Konkurrensutsatta basanslag
  - Konkurrensutsättning via råd/myndigheter
- Ökad politisk styrning av forskningens innehåll via råden
  - Många negativa konsekvenser